

**TOSHKENT DAVLAT IQTISODIYOT UNIVERSITETI HUZURIDAGI
ILMIY DARAJALAR BERUVCHI DSc.03/30.01.2021.I.16.03. RAQAMLI
ILMIY KENGASH ASOSIDAGI BIR MARTALIK ILMIY KENGASH**

ANDIJON DAVLAT TEXNIKA INSTITUTI

MALLABOYEV ANVARJON SOTVOLDIYEVICH

**TRANSFORMATSIYALASHUV SHAROITIDA MILLIY IQTISODIYOT
BARQARORLASHUVINING
MAKROIQTISODIY JIHATLARI**

08.00.02 – Makroiqtisodiyot

08.00.03 – Sanoat iqtisodiyoti

Iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

ilmiy darajasini olish uchun yozilgan

DISSERTATSIYA

Ilmiy rahbar: i.f.d., prof. Allayarov Shamsiddin Amanullayevich

Toshkent – 2025 yil

Mundarija:

	KIRISH	3-12
I.BOB	TARKIBIY TRANSFORMATSIYA JARAYONINING NAZARIY VA USLUBIY ASOSLARI	13-62
1.1.	Tarkibiy transformatsiyalashuv mazmuni, xususiyatlari va omillari.	13-32
1.2.	Ishlab chiqaradigan sanoat va uning tasniflanishi. Jahon ishlab chiqaradigan sanoatidagi global tendensiyalar.	32-48
1.3	Sanoat siyosatining nazariy konseptual asoslari: sanoat siyosatining mazmuni, turlari, vositalari.	48-62
	Birinchi bob bo'yicha xulosa	62-64
II.BOB	O'ZBEKISTONDA TRANSFORMATSIYALASHUV JARAYONLARINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI VA MUAMMOLARI	65-103
2.1.	O'zbekistonda tarkibiy transformatsiyalashuv tendensiyalari.	65-80
2.2.	Milliy sanoatda tarkibiy o'zgarishlarining asosiy yo'nalishlari.	80-91
2.3.	O'zbekiston ishlab chiqaradigan sanoatining texnologik intensivlik mezonlari asosida baholanishi.	91-103
	Ikkinchi bob bo'yicha xulosa	103-105
III.BOB	O'ZBEKISTONDA TARKIBIY TRANSFORMATSIYA JARAYONLARINING BARQAROR IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRINI OSHIRISH IMKONIYATLARI	106-138
3.1.	Sharqiy Osiyo mamlakatlari transformatsiyalashuv tajribasi. J.Koreya misolida.	106-117
3.2.	Ishlab chiqaradigan sanoatning barqaror iqtisodiy o'sishga ta'sirini ekonometrik modellashtirish.	117-125
3.3.	O'zbekistonda tarkibiy transformatsiyalashuv jarayonlarini jadallashtirishninig ustuvor yo'nalishlari.	126-138
	Uchinchi bob bo'yicha xulosa	138-139
	XULOSA VA TAKLIFLAR	140-143
	FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI	144-154

KIRISH (falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasi annotatsiyasi)

Dissertatsiya mavzusining dolzarbligi va zarurati. Transformatsiyalashuv sharoitida jahon iqtisodiyoti va milliy iqtisodiyot o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik mustahkamlanib, milliy iqtisodiyotning barqarorlashuvi global iqtisodiy jarayonlarda muhim omil sifatida namoyon bo'lmoqda. Rivojlangan mamlakatlarning iqtisodiy taraqqiyot tajribasi har qanday mamlakatda barqaror iqtisodiy o'sish va tarkibiy transformatsiyalashuv jarayonlari o'rtasida uzviy aloqadorlik mavjudligini ko'rsatadi. "Barqaror rivojlanishga erishgan mamlakatlarda tarkibiy transformatsiyalashuv darajasi yuqori bo'lib, jadal iqtisodiy o'sishga kapital va mehnat resurslarini samaradorligi nisbatan yuqori bo'lgan sektorlarga transfer qilish mexanizmlarini takomillashtirish hisobiga erishilmoqda"¹. "Keyingi yarim asr mobaynida Sharqiy Osiyo mamlakatlarida kuzatilgan jadal iqtisodiy o'sish, ushbu iqtisodiyotlardagi muvaffaqiyatli amalga oshirilgan tarkibiy transformatsiyalashuv jarayonlari bilan bog'liqdir"². Milliy iqtisodiyotda makroiqtisodiy ko'rsatkichlarning muvozanatda bo'lishi, institutsional islohotlarning samaradorligi va tashqi iqtisodiy aloqalarning diversifikatsiya qilinishi jahon bozorlaridagi noaniqliklarga nisbatan barqarorlikni ta'minlaydi. Shu jihatdan, milliy iqtisodiyotning barqaror rivojlanishi nafaqat ichki iqtisodiy muvozanatni saqlash, balki halqaro iqtisodiy tizimning izchilligini ta'minlashda ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Jahondagi global integratsiyaning kengayishi va transformatsiyalashuv sharoitida milliy iqtisodiyot barqarorlashuvining makroiqtisodiy jihatlari tadqiqiga yo'naltirilgan ilmiy izlanishlar kengayib bormoqda. Iqtisodiy o'sish sur'atlari, inflyatsiya darajasi, ishsizlik ko'rsatkichlari, davlat byudjeti va tashqi savdo balansining barqarorligini tahlil qilish, investitsiya muhitining yaxshilanishi, moliyaviy sektorda barqarorlikni ta'minlash, valyuta siyosati va kursining

---

¹ Kuznets,S.(1973), (Modern Economic Growth: Findings and Reflections), The American Economic Review, 63 (3). p.249. UN (2006), Structural Change and Sectoral Growth, World Economic and Social Survey 2006, Chapter II. p.29. UNIDO (2009a). Structural Change and Sectoral Growth in Selected East Asian Countries, Ed. Nobuya Haraguchi, Gorazd Rezonja, Working Paper.

² M.Keskin,E.Çakmak,D.Özdemir.Ekonomilerde yapısal dönüşüm ve belirleyicileri:seçilmiş gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler üzerine bir panel veri analizi.170-171 ss

o'zgaruvchanligiga nisbatan samarali mehanizmlarni ishlab chiqish, hamda tashqi iqtisodiy ta'sirlarga nisbatan milliy iqtisodiyotning adaptiv salohiyatini oshirish kabi yo'nalishar ustuvor tadqiqot sohalari sifatida namoyon bo'lmoqda. Bu yo'nalishlar milliy iqtisodiyotda uzoq muddatli barqarorlikka erishish va global iqtisodiy integratsiya jarayonlarida samarali ishtirok etish imkonini beradi.

2022-2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasining ustuvor maqsadlaridan biri sifatida milliy iqtisodiyot barqarorligini ta'minlash va yalpi ichki mahsulotda sanoat ulushini oshirishga qaratilgan sanoat siyosatini davom ettirib, sanoat mahsulotlarini ishlab chiqarish hajmini 1,4 baravarga oshirish belgilangan.³ Ushbu yo'nalishda sanoatning yetakchi tarmoqlari va iqtisodiyotni yanada liberallashtirish hamda transformatsiya jarayonlarini yakunlash, sanoat tarmoqlarida mehnat unumdorligini oshirish dasturlarini keng joriy qilish, yirik sanoat tarmoqlari va hududiy korxonalar o'rtasida sanoat kooperatsiyasini yanada rivojlantirish va diversifikatsiya qilish, mavjud imkoniyatlarni to'liq ishga solgan holda mahalliy sanoat tarmoqlari eksport salohiyatini yanada rivojlantirish asosiy vazifalar qatorida ko'rsatilgan. Ko'rinib turganidek, global miqyosdagi barqaror rivojlanish maqsadlari hamda milliy iqtisodiyotdagi islohotlarning yuqorida keltirilgan barcha yo'nalishlari mamlakatda transformatsiya hamda sanoatlashuv jarayonlari bilan chambarchas bog'liqdir. Milliy iqtisodiyotda barqaror iqtisodiy o'sishga erishish, aholi turmush farovonligini yaxshilash, bandlik darajasini oshirish kabi vazifalarni amalga oshirish, iqtisodiyotdagi tarkibiy transformatsiya va sanoatlashuv jarayonlarini ilmiy-nazariy tadqiq etish, sanoat siyosatini takomillashtirishni taqozo etmoqda va ushbu tadqiqot ishi mavzusining dolzarbligini belgilab beradi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024 yil 21 fevraldagi PF-37 son "O'zbekiston-2030" strategiyasini "Yoshlar va biznesni qo'llab-quvvatlash yili" da amalga oshirishga oid davlat dasturi to'g'risida, 2023 yil 11 sentyabrdagi

---

³ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, 28.01.2022 yildagi PF-60-son. 2022-2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi to'g'risida.

PF-158-son “O‘zbekiston — 2030” strategiyasi to‘g‘risida, 2022 yil 28 yanvardagi PF-60-son “2022-2026 yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida”, 2023 yil 12 oktyabrdagi PF-169 son “Sanoat va uning bazaviy tarmoqlarini jadal rivojlantirish bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida” gi farmonlari, 2024 yil 15 yanvardagi PQ-15 sonli “Elektronika sanoatining ishlab-chiqarish va eksport salohiyatini oshirishga doir qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi qarori, O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2024 yil 14 fevraldagi 92-son “O‘zbekiston Respublikasining 2024 yil I choragiga mo‘ljallangan investitsiya dasturini amalga oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida” gi qarori hamda ushbu sohadagi boshqa me‘yoriy-huquqiy hujjatlarda belgilangan vazifalarni amalga oshirishda mazkur dissertatsiya tadqiqoti muayyan darajada xizmat qiladi.

Tadqiqotning respublika fan va texnologiyalari rivojlanishining ustuvor yo‘nalishlariga mosligi. Dissertatsiya ishi respublika fan va texnologiyalari rivojlanishining I. «Demokratik va huquqiy jamiyatni ma‘naviy-axloqiy hamda madaniy-ma‘rifiy rivojlantirish, innovatsion iqtisodiyotni shakllantirish» ustuvor yo‘nalishiga muvofiq bajarilgan.

Muammoning o‘rganilganlik darajasi. Iqtisodiy adabiyotlar hamda ilmiy nashrlarda tarkibiy transformatsiyalashuv va sanoat siyosatining ilmiy-uslubiy jihatlari bir qator xorijiy va mamlakatimiz iqtisodchi olimlari tomonidan o‘rganilgan.

Iqtisodiyotdagi tarkibiy transformatsiyalashuv va sanoatlashuvning nazariy-konseptual asoslari A. Fisher, C. Clark, H. Singer, R. Prebisch, N. Kaldor, P.N. Rosenstein-Rodan, R. Nurkse, A.O. Hirschman, A. Hamilton, F. List ⁴, kabi

---

⁴ Fisher A. (1939). Production, primary, secondary and tertiary. *Economic Record*, 15 (1), 24-38.; Clark C. (1940). *The Conditions of Economic Progress*: Macmillan and Company, limited; Singer H. W. (1950). *The Distribution of Gains between Investing and Borrowing Countries*. *The American Economic Review*, 40(2), 473-485.; Prebisch R. (1962). *The Economic Development of Latin America and Its Principal Problems*: UN.; Kaldor N. (1966). *Causes of the slow rate of economic growth of the United Kingdom: an inaugural lecture*. Cambridge University Press: England ; Rosenstein-Rodan P.N.(1943), “Problems of Industrialization of Eastern and South-Eastern Europe“, *The Economic Journal*, June-September 1943, Volume 53. Number 210/211.; Nurkse R. *Op.sit.*; Nurkse R. *Equilibrium and Growth*. The University Press. 1971; Hirschman A.O.(1958) ,*Strategy of Economic Development*, New Haven, Conn: Yale University Press; Hamilton A. *Final version of the report on the subject of manufactures*, (5 December 1791). founders.archives.gov/documents/Hamilton/01-10-02-0001-0007/ ; List F. *The National System of Political Economy*, (1841).